

text: KLÁRA ČIKAROVÁ

Jakub Janovský

V DĚTECH JE ZAKÓDOVÁNA URČITÁ POTMĚŠILOST

Ve svých obrazech a sochách často zobrazuje děti bez tváře. Příběhy, které se v nich odehrávají, často odrážejí univerzální otázky, včetně té po původu zla. Kreslí v opuštěných demoličních výměrech i na legální zdi. Je autorem památníku Bohumilu Hrabalovi v pražské Libni, ale také ilustrací knih Nicka Cavea. Svá díla vystavuje u nás i v zahraničí. Naposledy to bylo v pražské Trafo Gallery pod názvem Ptáček v kleci.

Fak vypadaly začátky vaší tvorby?

Od mala jsem si rád kreslil a celou základku jsem chodil do lidové školy umění. Když jsem se pak hlásil na střední umělecké školy, dostal jsem se na kamenosochařství, nakonec jsem ale šel na grafickou školu v Jihlavě, odkud pocházím. Vždycky jsem měl silný kresebný rukopis, a tak jsem se postupně pokoušel i o velkoformátové kresby, s nimiž jsem se nakonec dostal i na Akademii výtvarných umění. Až tam jsem začal s malbou a sochou, ke které jsem se po dlouhé době vrátil až nedávno.

Kdy jste se začal uměním živit?

Když jsem končil na AVU, byla velká finanční krize a živit se jen uměním pro mě bylo nepředstavitelné. V té době mě Honza Kaláb, kterého jsem znal z ateliéru, pozval do Trafačky. Tehdy to ještě byl prostor bývalé trafo stanice ve Vysočanech, který byl v demoličním výměru a využíval se jako galerie a ateliéry. Přišel jsem tam v roce 2008, mohl tam pracovat za relativně nízké

peníze i prezentovat svoje věci v rámci kolektivních výstav. Nakonec jsem se vedle vysočanské Trafačky i přestěhoval. Dnes už ale nestojí a ateliér mám na Pragovce, která se nyní celá renovuje. Vždycky jsem chtěl mít ateliér v tovarně - je tam nádherné světlo, nikoho nerušíte a nikdo neruší vás... A vejdou se tam i velké formáty obrazů.

V čem jsou pro vás velké formáty lákavé?

Malíř Mark Rothko říkal, že intimní obrazy nejsou ty malé, ale naopak ty velké. Je to tím, že se dostanete dovnitř, necháte se jimi pohltit. Na velké obrazy se člověk nedívá z vnějšku, ale cítí se, jako by byl přímo v obraze.

Velké kresby jste vytvářel také v opuštěných budovách. Čím vás přitahují?

V začátcích na AVU jsem začal dělat nástěnné kresby v demoličních výměrech. Bylo to pro mě kresebné cvičení spojené s dobrodružstvím a prozkoumáváním opuštěných budov. Každé takové místo má paměť a je svým způsobem krásné. Přišlo mi zajímavé dát mu ještě nějakou přidanou hodnotu, a tak jsem zanechával v opuštěných budovách své kresebné stopy. Některé se povedly více, některé méně, ale důležité pro mě bylo, že jsem nenosil věci z ateliéru a do ateliéru, ale jen jsem chodil s batohem, černou barvou a foťákem, šel jsem domů vykreslený, ale fyzicky jsem nic neměl. Bylo to pro mě materiálně osvobozující a stal se z toho takový rituál. Neměl jsem skicák v kapse, ale na stěnách.

Dostal jste se někdy díky malování na zdi opuštěných budov do křížku se zákonem?

Mnohokrát. Paradoxní je, že na konci studií jsem z fotek těchto svých kreseb vydal knihu, na niž mi přispěl Magistrát hlavního města Prahy. Zatímco jedné instituci jsem platil pokuty za to, že kreslím na zeď, druhá mi za to ještě platila! Začal jsem potom naschvál i trochu provokovat. Kreslil jsem ostentativně na vrata křídou, a když přijela policie, vysvětloval jsem jim, že to smyje první déšť nebo se to >

dá snadno smazat. Bavilo mě sledovat, jak se k tomu postaví – jestli mi dají pokutu za to, že nelegálně maluju na cizí majetek nebo mi jen řeknou, abych to smazal.

Na jakých stavbách jste zanechal své stopy?

Mám radost, že jsem se dostal třeba do Zbrojovky v Brně, která už dneska neexistuje. Maloval jsem také v ČKD halách ve Vysočanech, v kladenské Poldovce a dalších továrnách po celé republice. Snažil jsem se dostat třeba i do Discolandu Silvie ještě předtím, než teď šel k zemi, ale nepovedlo se mi to. Jednou jsem našel opuštěný kravín, kde to ještě smrdělo a lákala mě tam nádherná dřevěná vrata, ze kterých se loupala barva. Nakreslil jsem na ně obří figuru kluka v tureckém sedu. Někdy jsem chodil sám, někdy s klukama, kteří dělali klasické graffiti. Šlo mi zkrátka hlavně o to, abych se kreativně vyřádil.

Na Palmovce jste na zeď jednoho z domů namaloval komín ze židli, na němž sedí kluk a čte si. O co jde?

Oslovil mě majitel tamější kavárny Ema Espresso Bar, že je na tomto domě prostor něco vytvořit, než se bude rekonstruovat. Je to hned za rohem od Automatu Svět a tak mě napadlo, že vzdám poctu Bohumilu Hrabalovi, jehož knihy mám velmi rád. Hledal jsem nějaký stěžejní předmět, který

“
Zatímco jedné instituci jsem platil pokuty za to, že kreslím na zeď, druhá mi za to ještě platila! Začal jsem potom naschvál i trochu provokovat.
 “

pro mě Bohumila Hrabala nejlépe charakterizuje. Došel jsem k tomu, že je to židle; jednak strávil neuvěřitelné množství času tím, že vysedával po hospodách a také seděl a psal. Udělal jsem absurdní kompozici z židli – takový komín, který by mohl asociovat třeba Postřižiny. Na něm sedí kluk a čte si, možná nějakou Hrabalovu knížku.

Nejnovější mural jste namaloval na zeď holešovického Vnitrobločku. Co na něm je a proč?

Je to odkaz na Křižovnickou školu čistého humoru bez vtípu a rané kresby Karla Nepraše. Naproti sobě sedí dvě figury a jsou spojené tunelem. Vzniká tam absurdní situace, kdy jim tento komunikační kanál zakrývá obličej.

Na zeď jste původně namaloval i motiv nazvaný Ptáček v kleci, podle něž se jmenovala vaše poslední výstava v pražské Trafo Gallery. O co v něm jde?

Šlo mi o situaci, kdy není možný kontakt, ale přesto tam probíhá nějaká hra. Původní motiv vznikl v roce 2020 pro festival Walls v Plzni. Tam se dvě děti spolu houpou na houpačce, ale jedno z nich je zavřen v kleci a druhé volné. V případě instalace v Trafo Gallery jsem chtěl téma ještě rozvinout – onou bariérou mezi houpajícími se dětmi je mříž, přes kterou na sebe vidí, ale nemohou ji překonat.

Hrající si děti jsou častým motivem vašich děl. Kde se vzal?

Na mých obrazech se odehrávají různé příběhy. Často jde o různé škodolibosti, že někdo někomu bere hračku nebo drží něco tak, aby na to ten druhý nedosáhl. V dětech je zakódována určitá potměšilost.

Proč je pro vás období dětství tak důležité?

Dětství a dospívání je pro náš život určující, formuje, kým budeme. Během velmi krátkého úseku se ukazuje mnoho věcí – co budeme v životě dělat, kdo budou naši kamarádi, jaké budeme mít zájmy i sexuální orientaci. Zároveň se formuje povaha člověka. Je to velmi intenzivní, obohacující i zraňující období. Nic takového už pak

v životě nenastane. Možná by mě pak ještě zajímalo pracovat s obdobím stáří a konce života, ale s tím ještě nemám osobní zkušenost.

Zpracováváte vlastní konkrétní prožitky z dětství?

Jde o mé vzpomínky ovlivněné zkušenostmi, které jsem mezitím nabyl. Náhodná není ani skladba předmětů, které zobrazuji. Začaly mě více zajímat nefigurativní obrazy s tematikou předmětů, které nám jsou dobře známé. Snažím se jim dát nový rozměr a symboliku. Jen změna měřítka a barevnosti u hraček a například stolních her dokáže kompletně změnit celé vyznění obrazu.

V jednom ze svých obrazů jste zpracoval motiv útoku na newyorská „Dvojčata“. Nemáte i nyní chuť vyjádřit se k nějakým konkrétním událostem?

Někdy takové nutkání mám, ale nechávám si časový odstup. Udělal jsem třeba obraz, který se věnoval Ailanovi – syrskému chlapečkovi, jehož tělo vyvrhlo moře. Teď je doba tak turbulentní, že se aktuálním věcem snažím vyhýbat. Pokud je zpracovávám, tak ne doslovně, ale spíše v obecnější rovině.

Teprve nedávno jste začal vedle obrazů nebo videí tvořit i sochy. Proč až teď?

Už jsem se přestal spokojovat s tím, vystavovat jen věci, které visí na zdi.

Chtěl jsem, aby moje práce ve výstavním prostoru fungovala komplexně. Nejdříve jsem k sobě sháněl někoho, kdo dělá sochy, které by s mými obrazy mohly vést dialog. Pak mi došlo, že to můžu dělat sám. Najednou jsem viděl, že spousta motivů z mých starých kreseb nebo maleb by skvěle vypadala právě jako socha – například děti, které mají kýbl na hlavě. Motivy mých obrazů a soch se často opakují, ale jejich atmosféra je pokaždé jiná.

Vaše postavy mají na hlavě masky, různé předměty nebo prázdnou plochu či otvor místo obličeje. Proč se vyhýbáte vizualizaci konkrétních tváří?

Konkrétní obličeje mě nezajímají. To je disciplína pro malířský portrét nebo fotografii, které postihují duši jednotlivce skrze výraz ve tváři. Pro mě je naopak zajímavá atmosféra a distanc konkrétního jednotlivce. Každý si do mých postav může dosadit, koho chce, včetně sebe. Není to tak ale vždy – například na obraze, kde probíhá polibek, jsou vidět reálné tváře. U takového gesta mi přišlo důležité vidět oči i tvář. Jinde by ale tváře příběh zbytečně dovyprávěly. Příkladem je obraz, kde si hrají děti na kolotoči – nedělní odpoledne, ještě úplně neví, co budou dělat, nudí se, a tak se točí na kolotoči. Nechtěl jsem podtrhávat náladu výrazu ještě tím, abych jim do tváří vtiskl znuděné výrazy.

Je pro vás důležité, aby divák uměl vaše obrazy číst tak, jak jste je zamýšlel?

Rád nechávám divákovi volnost, i proto tvář často absentuje nebo je pod něčím skrytá. Využívám také to, že je aktér na obraze otočen zády. Je to přístup, který ve svých obrazech kdysi používal Caspar David Friedrich. Jeho poutník se dívá do krajiny a otvírá tak divákovi své zorné pole. Baví mě také, když do svých děl nevědomky dostanu něco, o čem nemám ani tušení. Rád si poslechnu souvislosti, které by mě vůbec nenapadly. Nechci diváky navádět konkrétním příběhem s jasným vyústěním ani příliš popisným názvem. Například malbu tří věží postavených z dřevěných kostek jsem nazval Rodina a tak mi to přijde dostačující. Může to asociovat otce, matku a dítě nebo svatou rodinu, ale také třeba jen tři sloupky z kostek.

A co video, v němž spolu dvě ruce hrají kámen – nůžky – papír?

Tam je nejdůležitější poselství, že jde o proces, který nikdy nekončí. Žádná z těch rukou totiž nikdy nevyhrává, je to nekončící hra kámen – nůžky – papír, kde jde o samotný akt hraní. Hot Chocolate zpívali „Everyone’s a winner, baby“ a tady naopak nikdo vítěz není a nikdy nebude.

Jaký máte vztah k různým uměleckým soutěžím? ➤

Jakub Janovský

- Narodil se v roce 1984 a dětství prožil v Jihlavě, kde také vystudoval střední grafickou školu SUŠG Jihlava. Absolvoval Akademii výtvarných umění v Praze v ateliéru kresby pod vedením Prof. Jitky Svobodové.
- Zabývá se různými médii - kresbou, malbou, videem, sochou, instalací i nástěnnými malbami (tzv. muraly).
- Dvakrát se dostal do finále Ceny NG 333, kterou dříve vyhlašovala Národní galerie v Praze pro mladé umělce, kde se v roce 2011 umístil na 2. místě. Je zastoupen ve sbírkách Národní galerie i ve sbírkách významných soukromých sběratelů z ČR i zahraničí.
- 29. října mu skončila výstava s názvem Ptáček v kleci, která navázala na velkou sólo výstavu Betonové děti, již měl umělec loni v Alšově jihočeské galerii na Hluboké. Trilogii výstavních projektů s kurátorem Petrem Vaňousem by měla příští rok uzavřít třetí výstava v pražské Galerii Václava Špály.
- O jeho díle vyšla řada publikací, například Silicon Family, Betonová zahrada a naposledy leporelo s jeho sochami Ptáček v kleci.
- Ilustroval dvě obálky knih Nicka Cavea, které vyšly v nakladatelství Argo. Pro totéž nakladatelství ilustroval také knihu Lukáše Palána. Pro brněnské nakladatelství Druhé město vytvořil ilustrace ze smaltu do knihy Dory Kaprálové.
- Na příští rok chystá velkou výstavu v Telegrafu v Olomouci s dánským umělcem Sørenem Dahlgrenem, výstavu v kutnohorském GASKu, v Galerii U Bílého jednorozce v Klatovech a pravděpodobně i v pražském DOXu. Často vystavuje i v zahraničí, především v Německu.

Dvakrát jsem se dostal do finále Ceny NG 33, kterou pořádala Národní galerie v Praze. Soutěž pro mě byla důležitá tím, že to byla první významnější událost po škole. Skončil jsem druhý po Jakubovi Matuškově, vítěz tehdy bral 333 tisíc korun, ale druhý ani třetí nedostal nic. Bývaly by se mi ty peníze hodily - tehdy jsem pracoval v sauně, kácel jsem stromy a dělal všemožné další práce, abych zaplatil nájem. Moje věci ale měly dobrou odezvu a to mě nakoplo k tomu, abych pokračoval. Je škoda, že už tu moc podobných soutěží není.

Byl ve vaší kariéře nějaký významný přelom, který vás posunul dál?
Spíš byla řada dílčích momentů. V roce 2009, kdy jsem byl ještě na škole, mě přizval tehdejší šéfkurátor Galerie hlavního města Prahy Karel Srp do projektu Start-up. Vystavoval jsem v Domě U Zlatého prstenu, kde jsem se paralelně při otevření stálé expozice setkal s Jitkou Válovou. To pro mě byl velký mezník. Pochválila mi moje

věci a to mě velice potěšilo - člověk jejího významu a v jejím věku už nemá potřebu říkat věci, které tak necítí... Cením si také spolupráce s Petrem Vaňousem, s nímž jsem dělal snad všechny své publikace, i svou dosud největší výstavu loni v Alšově jihočeské galerii na Hluboké a také poslední výstavu v Trafo Gallery, a také spolupráce s Otto M. Urbanem. Všechno jde tak nějak plynule a mám pocit, že správným směrem. Dělán to, co mě baví a jsem schopen se tím uživit. Mít svobodu v práci a být svým vlastním pánem, je pro mě k nezaplacení.

Máte před sebou nějaké další výstavy?

V březnu budu mít velkou výstavu ve Špálově galerii, která završí pomyslnou trilogii výstav s Petrem Vaňousem. Čeká mě také malá výstava ve Photoport Gallery v Praze. Na začátku roku 2025 budu mít velkou výstavu v Telegrafu v Olomouci s dánským umělcem Sørenem Dahlgrenem, pak mám naplánované výstavy v kutno-

horském GASKu, v Galerii U Bílého jednorozce v Klatovech a pravděpodobně i v pražském DOXu.

Jak jsou vaše práce přijímané v zahraničí?

Dobrou odezvu mám v Německu, kde jsem se účastnil dvou mezinárodních bienále v Drážďanech. Nedávno jsem dělal velký mural pro město Norimberk. Během posledních dvou let jsem dvakrát vystavoval i v kreativním centru Emma ve Pforzheimu, kde mám právě teď obrazy a koláže na kolektivní výstavě umělců z východu s názvem Nothing New In The East. Měl jsem rozjednané výstavy v Japonsku a v New Yorku, ale zkomplikoval to covid. Smůlu jsem měl i s výstavou v Českém centru v Berlíně, která už byla domluvená, ale celé velvyslanectví od manželů Machoninových prochází rekonstrukcí, protože je v havarijním stavu. Vystavoval jsem také v Českém domě v Bruselu, ale na svou velkou zahraniční výstavu teprve čekám. □